

اصول و ملاحظات دفاعی - امنیتی در طرح‌های توسعه ملی

فتح‌الله کلانتری^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۱۰

چکیده

در راستای طرح‌های توسعه ملی، اصول ملاحظات دفاعی و امنیتی می‌بایست طوری انتخاب شوند که در هر یک از مناطق توسعه، رعایت آن موجب حداکثر بهره‌وری از فرصت‌ها و کاهش آسیب‌پذیری‌های احتمالی ناشی از اقدامات خصمانه یا عملیات نظامی دشمن احتمالی باشد. این اصول به صورت کلی و در طیف متنوع ارائه می‌شود که می‌توان برای مناطق توسعه هر یک از دسته‌بندی‌های آن را مورد توجه قرار داد. هدف اصلی تحقیق تحلیل شکاف بین وضع موجود و مطلوب در رعایت اصول و ملاحظات دفاعی - امنیتی در طرح‌های توسعه ملی است. نوع پژوهش کاربردی و به روش پیمایشی و تبیینی، انجام گردیده است، جامعه آماری ۵۸ نفر بوده و روش گردآوری داده‌ها اسنادی و کتابخانه‌ای است. بر اساس تجزیه و تحلیل انجام‌شده ابتدا ۵۰ سؤال به عنوان اصول و ملاحظات دفاعی - امنیتی برای طرح‌های توسعه ملی در قالب پرسشنامه به خبرگان واگذار شده و سپس یافته‌ها به وسیله نمودارهای عنکبوتی تحلیل شکاف شده است. طبق نتایج تحقیق مشخص شد که در وضع موجود تعداد ۲۶ سؤال رد شده است، یعنی اصول و ملاحظات دفاعی - امنیتی برای طرح‌های توسعه ملی در ۲۶ مورد نادیده گرفته شده و در ۲۴ مورد اصول و ملاحظات رعایت شده است.

واژگان کلیدی: توسعه ملی، دفاعی - امنیتی، دفاع غیرعامل، آمایش دفاعی.

^۱ - عضو هیئت علمی و دانشیار علوم دفاعی راهبردی، ff.ka@chmail.ir

مقدمه

نقش اصول و ملاحظات دفاعی- امنیتی برای توسعه طرح‌های ملی بسیار حیاتی بوده و هدف آن بهره‌برداری بهینه از استعدادها و ظرفیت‌های کشور است که در قیاس با سایر سطوح برنامه‌ریزی خرد، کلان و توسعه‌ای دارای هدفی جامع‌تر و فراگیرتر است. تجربه‌های گذشته در ایران و جهان نشان داده است که اتکا صرف به طرح‌های دفاعی، اقتدار دفاعی کشور را کاملاً تضمین نمی‌کند؛ بلکه لازم است رویکرد دفاعی در همه برنامه‌ها، سیاست‌ها و اقدامات به ویژه در طرح‌های توسعه‌ای ملی ملحوظ و مدنظر باشد. زیرا غفلت از رعایت ملاحظات دفاعی- امنیتی در طرح‌های توسعه‌ای در مقیاس ملی مثل خطوط ریلی (به خصوص خطوط ارتباط‌دهنده کشور با کشورهای منطقه و سایل نقاط دنیا)، آزادراه‌ها و بزرگراه‌ها، بندرها، فرودگاه‌ها، سدها و مجتمع‌های صنعتی و پتروشیمی و ... می‌تواند باعث آن شود که در زمان تهاجم دشمن این‌گونه طرح‌ها در جورچین طراحی‌شده وی علیه امنیت ملی به‌کاررفته شوند. در مقابل، توجه و مدنظر قرار دادن ملاحظات دفاعی- امنیتی در زمان برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه‌ای ملی، علاوه بر تأثیر به سزا در رشد و توسعه پایدار ملی، می‌تواند از طریق هم‌افزایی با طرح‌های دفاعی- امنیتی به ارتقاء توان دفاعی- امنیتی و اقتدار ملی کمک شایانی بنماید. (شریف‌زادگان و رضوی، ۱۳۹۹: ۳۹) اما تاکنون در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، هدایت، سازمان‌دهی، نظارت و راهبری طرح‌های توسعه‌ای ملی از صاحب‌نظران و متولیان امر دفاعی- امنیتی کشور استفاده کمتری صورت گرفته است. به همین دلیل در بسیاری از موارد طرح‌های توسعه‌ای ملی بدون در نظر گرفتن ملاحظات دفاعی برنامه‌ریزی و اجرا شده که در نتیجه آن، بخش قابل‌توجهی از این طرح‌ها نه تنها ملاحظات دفاعی- امنیتی را نادیده گرفته‌اند، حتی در تعارض با آن‌ها نیز بوده و همین امر زمینه‌ساز مشکلات قابل‌توجهی برای بخش نظامی و دفاعی کشور خواهد بود. انجام این پژوهش از یک‌طرف منجر به ثبات و توسعه اقتصادی خواهد شد و از سوی دیگر به ارتقاء توان دفاعی- امنیتی کشور و آمادگی در برابر هرگونه تهدیدات خارجی کمک می‌کند. بی‌توجهی به نتایج تحقیق ممکن است باعث افزایش هزینه‌ها در بخش نظامی و کاهش رشد در بخش اقتصادی و توسعه پایدار گردد. با

توجه به موارد بالا سؤال پژوهش است که: وضعیت اصول و ملاحظات دفاعی-امنیتی در طرح‌های توسعه ملی در حال حاضر چگونه است؟

مبانی نظری تحقیق

پیشینه‌شناسی

داوود رضائی سکه‌روانی (۱۳۸۶)، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «آمایش مناطق مرزی با تأکید بر ملاحظات دفاعی امنیتی: مطالعه موردی استان بوشهر» ضمن مدنظر قرار دادن وضعیت موجود استان بوشهر در چهارچوب ملاحظات دفاعی-امنیتی ناشی از آمایش سرزمین، توزیع فضایی فعالیت‌ها و جمعیت را مورد مطالعه قرار داده و با توجه به یافته‌های تحقیق برای رسیدن به سازمان‌دهی فضایی مطلوب‌تر در استان بوشهر به ارائه پیشنهاد در سه مقوله برنامه‌های آمایشی، سیاسی-اقتصادی و دفاعی پرداخته است. رویکرد کلی این پژوهش آمایش و ساماندهی مجدد فعالیت‌ها و جمعیت به عنوان دو عنصر اصلی فضای سرزمینی باهدف امنیت پایدار در استان مورد نظر است.

مصطفی رشیدی (۱۳۹۳)، در رساله دکتری خود با عنوان «آسیب‌شناسی ژئوپلیتیکی برنامه‌ریزی در فضای سرزمینی ایران با رویکرد آمایش سرزمین و ارائه مدل راهبردی»، به بررسی کدهای مثبت و منفی ژئوپلیتیکی در داخل و خارج از سرزمین ایران می‌پردازد و در ادامه به آسیب‌شناسی برنامه‌ریزی در فضای سرزمینی کشور می‌پردازد. بیانیه این رساله مبتنی بر لزوم بازاندیشی در چینش جمعیت و فعالیت کشور به وسیله خروج از کار ویژه‌های سنتی و نزدیک شدن به کار ویژه‌های جدید است که کمتر به منابع آب و خاک و سایر منابع تجدید ناپذیر نیاز دارند. وی در نهایت بر مناطق و قلمروهای جدید برای زیست پایدار در ایران تأکید می‌ورزد که ضمن ایجاد توسعه پایدار، نوعی امنیت پایدار را برای مناطق بحرانی و حساس کنونی در بردارد.

سطح پیشینه اول محلی بوده و به سه مقوله برنامه‌های آمایشی، سیاسی، اقتصادی و دفاعی پرداخته است. سطح پیشینه دوم ملی بوده و الگوی آمایش سرزمینی را ارائه می‌دهد. وجه مشترک پیشینه‌های یادشده با این مقاله پرداختن به توسعه و امنیت پایدار است. نوآوری این مقاله تحلیل شکاف بین وضع موجود با وضع مطلوب اصول و ملاحظات دفاعی-امنیتی در طرح‌های توسعه ملی است.

تعاریف مفاهیم و اصطلاحات

دفاع: دفاع به عنوان اولویت ضروری هر نظام سیاسی، تدابیری برای ایجاد امنیت و آرامش است که توسط یک یا چند کشور برای مقاومت در مقابل حملات سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اتخاذ می‌شود (موحدی نیا، ۱۳۹۵: ۷۶). دفاع عبارت است از تدابیری که برای مقاومت در مقابل تهدیدهای سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و یا فناورانه توسط یک کشور یا چند کشور مؤتلفه اتخاذ می‌شود. توانایی‌های دفاعی بازدارندگی را تقویت می‌کنند و بازدارندگی نیز به این توانایی‌ها نیرو می‌بخشد. (کالینز، ۱۳۸۳: ۱۷۰)

طرح توسعه ملی: منظور طرح سرمایه‌گذاری است که برای تحقق بخشیدن به اهداف قانون برنامه و بودجه و برنامه‌های میان‌مدت توسعه برای پاسخگویی به نیازهای دولت، بخش عمومی و بخش‌های غیردولتی اعم از زیرساختی، تولیدی و خدماتی از طریق سرمایه‌گذاری در سطح ملی، منطقه‌ای و استانی اجرا می‌گردد، طرح توسعه ملی، فرآیندی همه‌جانبه است که معطوف به بهبود زندگی مردم یک جامعه در ابعاد مختلف ملی شامل: توسعه اقتصادی، سیاسی، فرهنگی - اجتماعی و توسعه امنیتی - دفاعی می‌شود. (امینی و پریزادی، ۱۳۹۹: ۸۹).

دفاعی - امنیتی: بین قدرت دفاعی - امنیتی و تهدیدهای نظامی ارتباطی دوسویه برقرار است و بین این دو مفهوم، تعاملی انکارناپذیر وجود دارد. از یک‌طرف قدرت دفاعی هر کشور علاوه بر تأثیرپذیری از ماهیت تهدیدهای نظامی، بر چگونگی مواجهه‌شدن یک کشور با تهدیدهای نظامی آینده‌اش تأثیر قاطعی دارد. قدرت دفاعی - امنیتی از طریق کاربرد تجمیعی ظرفیت‌های نظامی، اقتصادی، جغرافیایی و اجتماعی - فرهنگی، اهداف دفاعی کشور محقق می‌شوند، قدرت دفاعی - امنیتی شیوه‌های به‌کارگیری مؤلفه‌های قدرت ملی را برای تحقق اهداف دفاعی در راستای سیاست ملی و خنثی کردن تهدیدها علیه امنیت ملی کشور بیان می‌کند. (دانش آشتیانی، ۱۳۹۱: ۸۱)

اصول و ملاحظات دفاع غیرعامل

اصول دفاعی (غیرعامل)، مجموعه اقدامات بنیادی و زیربنایی است که در صورت به کارگیری می‌توان به اهداف دفاع غیرعامل از قبیل تقلیل خسارات و صدمات، کاهش قابلیت و توانایی سامانه‌های شناسایی و آشکارساز، هدف یابی و دقت در هدف‌گیری تسلیحات آفندی دشمن و تحمیل هزینه بیشتر نائل گردید. عمده‌ترین اصول دفاع غیرعامل عبارت‌اند از: (جلالی و هاشمی فشارکی، ۱۳۹۹، ۱۹-۱۶)

- ✓ مکان‌یابی (مکان‌یابی استقرار عملکردها)؛
- ✓ استتار (استتار و نامرئی سازی سیستم‌های خودی در برابر سنجنده‌ها)؛
- ✓ اختفا (با استفاده از عوارض طبیعی)؛
- ✓ پوشش در همه زمینه‌ها
- ✓ فریب (فریب و ابتکار عمل و تنوع در کلیه اقدامات)؛
- ✓ پراکندگی (پراکندگی در توزیع عملکردها متناسب با تهدیدات و جغرافیا)؛
- ✓ مقاوم‌سازی، استحکامات و ایمن‌سازی سازه‌های حیاتی؛
- ✓ انتخاب عرصه‌های ایمن در جغرافیای کشور؛
- ✓ تعیین مقیاس بهینه استقرار جمعیت و فعالیت در فضا؛ (Wallerstein, 2014, 21)

اهداف و اصول بنیادین آمایش دفاعی - امنیتی برای توسعه طرح‌های ملی

آمایش دفاعی - امنیتی باید از یک‌سو در جهت تحقق اهداف و مأموریت‌ها و استراتژی‌های بخش دفاع باشد و از سوی دیگر تا حد امکان در سایر فعالیت‌های اصلی کشور اختلال ایجاد نکند و کمترین ضایعات زیست‌محیطی را به همراه داشته باشد. (خرشادی‌زاده و جلالی، ۱۳۹۰: ۱۵). بر اساس اصل سوم قانون اساسی، دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است بنیهٔ دفاعی ملی را کاملاً تقویت کند. این کار از طریق آموزش نظامی عمومی صورت می‌گیرد و هدف از آن، «حفظ استقلال و تمامیت ارضی و نظام اسلامی کشور» است. در اصل یک‌صد و چهل و سوم نیز «پاسداری از استقلال و تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی کشور» بر عهده ارتش جمهوری اسلامی ایران گذاشته شد و در اصل یک‌صد و پنجاهم نقش سپاه پاسداران انقلاب اسلامی «نگهبانی از انقلاب و

دستاوردهای آن» تعیین شده است.^۱ لذا آمایش دفاعی - امنیتی نمی‌تواند به‌گونه‌ای صورت گیرد که با موارد برشمرده شده (حفظ استقلال، حفظ تمامیت ارضی، حفظ نظام جمهوری اسلامی کشور و نگرانی از انقلاب و دستاوردهای آن) منافات داشته باشد. در یک بررسی جامع به نظر می‌رسد که تأمین هدف آمایش دفاعی - امنیتی، با رعایت اصول ذیل که از آن‌ها با عنوان اصول آمایش دفاعی - امنیتی تعبیر می‌کنیم، میسر خواهد شد:

۱) **اصل مدیریت هدفمند و هوشمند سرزمین:** تنوع تهدیدات، وسعت سرزمین، ساختارهای گوناگون اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و پراکندگی منابع و یگان‌ها، اعمالی مدیریت بر نیروهای مسلح در محیط جغرافیایی را امری حیاتی می‌کند. این مدیریت باید به‌گونه‌ای هدفمند و هوشمند آگاه و حساس نسبت به تغییرات عمل کند. مدیریت بر سرزمین ضمن جلوگیری از هرج‌ومرج، باعث حفظ یکپارچگی نیروهای مسلح در سطح جغرافیای کشور می‌شود. (Karakosta, 2020, 45)

۲) **اصل یکپارچگی دفاعی:** برای دستیابی به امنیت پایدار، برقراری و تقویت همبستگی بین ارتش، سپاه نیروهای انتظامی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و نیروهای مردمی و واحدهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی که دارای مأموریت، وظایف و فعالیت‌های متفاوت هستند، امری ضروری است. ایجاد وحدت و یکپارچگی در استقرار واحدهای نظامی، باعث افزایش کارایی و اثربخشی نیروهای مسلح و امکان اجرای مأموریت را به نحو مطلوب فراهم می‌کند.

۳) **اصل اثربخشی و کارایی و بهره‌وری:** توزیع فعالیت‌های عمده نیروهای مسلح باید بر اساس تهدیدها و چالش‌ها، ترکیب و اندازه واحدهای نظامی و شرایط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و جغرافیایی صورت پذیرد. در این مسیر علاوه بر انجام مأموریت، باید از منابع به صورت کارآمد (استفاده از حداقل امکانات برای دستیابی به سطح معینی از اهداف یا استفاده از امکانات معین برای دستیابی به حداکثر اهداف) استفاده شود و حداکثر بهره‌وری مدنظر قرار گیرد.

۴) **اصل حفاظت و امنیت اولویت‌بندی شده:** پایداری سازی توسعه کشور در تمامی زمینه‌ها، با

^۱ - با برداشت و تحلیل قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در تارنمای مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

برقراری امنیت مردم، مراکز و تأسیسات حیاتی، حساس و مهم در مقابل تهدیدات داخلی و تهاجمات خارجی میسر می‌شود؛ بنابراین، نیروهای مسلح باید از کلیه تأسیسات و مراکز اقتصادی، سیاسی و مناطق استراتژیکی در مقابل تهدیدات داخلی و خارجی حفاظت به عمل آورند. استقرار نیروها بر اساس موقعیت جغرافیایی، تأسیسات زیربنایی و مناطق شهری با توجه به چالش‌ها و تهدیدات داخلی و خارجی شکل می‌گیرد تا امکان حفاظت و امنیت را در شرایط بحرانی و در مقابل حملات هوایی و موشکی برای کلیه شهروندان و تأسیسات زیربنایی و نهادهای دولتی فراهم نماید. (مهدی‌خانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۷)

۵) **اصلی بازدارندگی قابل قبول:** معیارها و شاخص‌های تهدیدات با توجه به اهداف دفاعی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران ارزیابی می‌شوند. استقرار نیروهای مسلح در زمان صلح باید به شکلی طراحی شود تا امکان دستیابی دشمن به اهداف موردنظر را مشکل و پرهزینه کرده و خسارات مادی و معنوی بر وی سنگین و جبران‌ناپذیر باشد و در نتیجه آن، بازدارندگی قابل قبول در مقابل دشمن ایجاد شود. (۲۰۱۴، ۷، TNA-HPC)

۶) **اصل تناسب در استقرار یگان‌ها:** ملاحظات دفاعی - امنیتی، اهداف، توانمندی‌های خودی و دشمن، محیط ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی ایران در استقرار نیروهای مسلح نقش تعیین‌کننده‌ای دارد. در نتیجه بین نیروهای سپاه، ارتش و نیروهای مردمی که منبع اصلی تأمین‌کننده نیرو در مقابل بحران‌های داخلی و خارجی هستند، باید ارتباط اصولی و منطقی برقرار نمود تا نیازمندی‌های دفاعی و امنیتی کشور تأمین و ضمن هماهنگی و ارتباط، امکان برای مأموریت به بهترین صورت میسر شود. توزیع واحدها در فضای کشور باید بر اساس اندازه، ماهیت، نوع، تهدیدات و مأموریت‌ها و متناسب با آن‌ها باشد.

۷) **اصل سرعت و فوریت پاسخگویی مناسب به تهدیدات داخلی و خارجی:** قابلیت‌ها و توانایی‌های یگان‌های دریایی، هوایی، زمینی، موشکی، الکترونیکی و اطلاعاتی دشمن و امکان دستیابی سریع به عمق منطقه نبرد و ایجاد بحران‌های شهری توسط ستون پنجم، ایجاب می‌کند که استقرار نیروها باملاحظه معیارهای عملیاتی و جهت‌گیری‌های دشمن، شرایط جغرافیایی و قابلیت و توانمندی‌های یگان‌های خودی در یک موقعیت مناسب طراحی شود تا امکان پاسخگویی سریع و به موقع در مقابل عملیات تهاجمی دشمن داخلی و یا خارجی را دارا باشد. (فخری و

امینی، ۱۳۹۷: ۱۵۳)

۸) **اصل پراکندگی هدفمند در استقرار نیروها:** استقرار نیروهای رزمی و غیر رزمی خودی در محیط جغرافیایی، با توجه به تاکتیک‌ها و شیوه‌های ابتکاری باید امکان، بقاء و تداوم پشتیبانی را برای نیروهای فراهم نماید. در این میان برای کاهش صدمات کلی احتمالی، باید اصل پراکندگی به صورت هدفمند رعایت شود. این پراکندگی باید به گونه‌ای باشد که در عین سردرگمی و پراکنده کردن توان تهاجم، با توجه به نوع مأموریت یگان‌ها، امکان دسترسی سریع به مناطق مانوری، میدان‌های تیر و دستیابی به خدمات شهری برای حفظ و ارتقای روحیه و آمادگی نیروها، به نحو مقتضی و قابل قبول داشته باشد.

۹) **اصل انعطاف‌پذیری و تحرک سریع:** رویارویی با چالش‌ها و تهدیدات احتمالی داخلی و خارجی علیه منافع جمهوری اسلامی ایران که سیال هستند و امکان دسترسی سریع دشمن به عمق منطقه دفاعی و توسعه بحران‌های شهری، مستلزم استقرار نیروهای عملیاتی با توجه به شرایط اقلیمی و جغرافیایی در مناطق حیاتی، حساس، مهم و بحران‌خیز به نحوی است که از امکان جابه‌جایی و عکس‌العمل سریع و به‌موقع در مقابل عملیات دشمن برخوردار باشند و در مواقع مقتضی نیز بتوانند در نوع مأموریت و اندازه و... از خود انعطاف نشان بدهند. (کریمی‌پور، ۱۳۹۰: ۱۶۲)

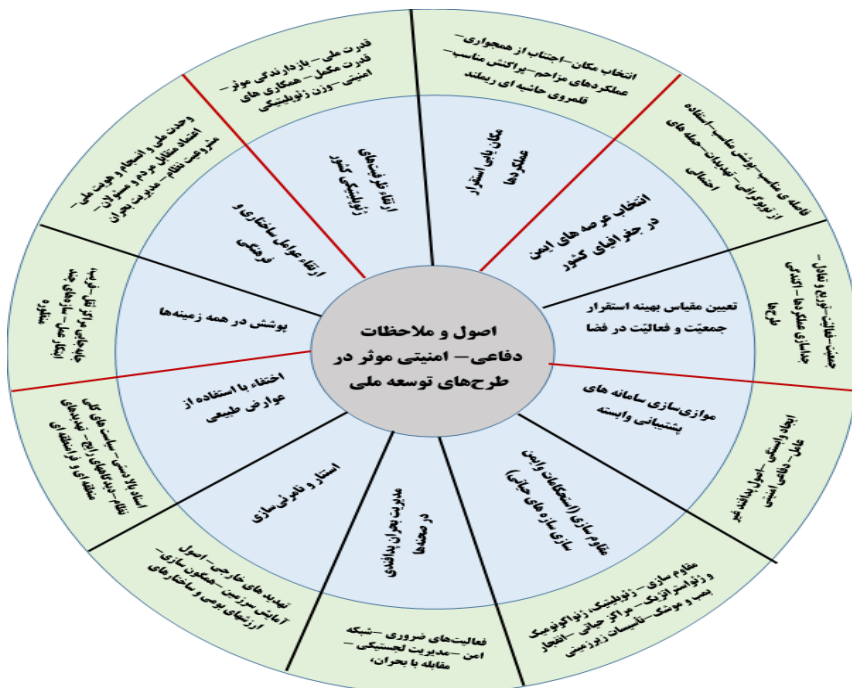
۱۰) **اصل رعایت دفاع غیرعامل:** پیشرفت سریع دشمن در زمینه فناوری‌های نظامی، امنیت نیروهای مسلح و مردم را به خطر می‌اندازد و آسیب‌پذیری آنان را افزایش می‌دهد. داشتن فناوری پیشرفته و به‌کارگیری سلاح‌های متعارف و غیرمتعارف با قدرت تخریب بالا این امکان را به دشمن می‌دهد که منابع و زیرساخت‌های نظامی و غیرنظامی را در معرض تهدید جدی قرار دهد. اما لزوم در همه موارد دفاع در مقابل تهاجم دشمن با استفاده از ابزارهای همسان میسر نیست.

۱۱) **اصل قابلیت گسترش در عمق و ایجاد لایه‌های دفاعی متعدد:** با توجه به برخورداری دشمن از تجهیزات و تسلیحات مدرن هوشمند، مرزهای جغرافیای سیاسی و نظامی ج.ا.ایران در مقابل حملات احتمالی آسیب‌پذیر هستند و امکان دستیابی دشمن به عمق نبرد وجود دارد. البته کشورمان از عمق استراتژیک نسبتاً مناسبی برخوردار است؛ بنابراین باید برای استقرار یگان‌های رزمی، پشتیبانی رزمی و پشتیبانی خدمات رزم از حداکثر عمق سرزمین استفاده شود تا امکان ایجاد یک سیستم دفاعی مطمئن در صحنه جنگ و کاهش آسیب‌پذیری نیروهای خودی از طریق لایه‌های دفاعی متعدد فراهم شود.

۱۲) اصل آینده‌نگری: برنامه‌ریزی آمایش متضمن آینده‌نگری است. ایستایی و خمودگی و رسوب سازمانی، واحدهای نظامی را از دفاع مؤثر فوری و کارآمد بازمی‌دارد. لذا در همه موارد برشمرده شده، باید پیوسته اصلی آینده‌نگری را در نظر داشته باشیم. (داعی‌نژاد، ۱۳۹۵: ۲۳).

مدل مفهومی تحقیق

بر اساس مبانی نظری تحقیق و با توجه به سؤال تحقیق مدل مفهومی طبق شکل زیر است. در این شکل تعداد ۱۱ الزام و ۵۰ اصول دفاعی-امنیتی مؤثر در طرح‌های توسعه ملی بیان شده است. رینگ اول شامل الزامات است و رینگ دوم شامل اصول دفاعی-امنیتی مؤثر در طرح‌های توسعه ملی است.

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق به روش پیمایشی و تبیینی و به صورت کمی انجام گردیده است. نتایج پژوهش کاربردی و تصمیم‌گرا است. جامعه آماری این پژوهش، ۵۸ نفر از مدیران، کارشناسان، متخصصان و خبرگان در زمینه موضوع پژوهش است. چون جامعه آماری کمتر از ۱۰۰ نفر است لذا حجم نمونه

منطبق بر جامعه آماری بوده و تحقیق به صورت تمام شمار انجام می‌شود. بنابراین حجم نمونه همان ۵۸ نفر است. اطلاعات این تحقیق از دو روش میدانی و بررسی اسناد و مدارک گردآوری شده است. در روش کتابخانه‌ای، ادبیات موضوع و اطلاعات نظری موردنیاز با جست‌وجوی کتابخانه‌ای تخصصی، به دست آمده است. در روش میدانی، پرسشنامه‌ای تنظیم شد که ۵۰ پرسش بسته آن از طریق طیف لیکرت در پنج سطح طبقه‌بندی گردیده است. به منظور تحلیل شکاف بین وضعیت موجود با وضعیت مطلوب، از طریق نمودارهای عنکبوتی یا راداری گویه‌ها باهم مقایسه شده‌اند.

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

تحلیل شکاف وضع موجود و مطلوب تعیین اصول و ملاحظات دفاعی- امنیتی مؤثر در

طرح‌های توسعه ملی

ابتدا داده‌های مربوط به وضع موجود با استفاده از آزمون T دوطرفه تحلیل شده و گویه‌هایی که معنی دار نبوده و رد شده بودند، حذف شدند. جدول زیر نتایج حاصل از این آزمون را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌گردد سطح معنی‌داری گویه‌های ۱، ۲، ۳، ۷، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۹، ۲۲، ۲۶، ۳۱، ۳۹، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵ و ۴۶ بیشتر از سطح خطا بوده لذا در آزمون رد شده‌اند؛ مع الوصف به منظور بررسی بیشتر کنار گذاشته نشدند.

جدول ۱: وضع مطلوب و موجود از نظر پرسش شوندگان

ردیف	سؤالات	میانگین مطلوب	میانگین موجود	t	Sig. (۲-تایی)	نتیجه
۱	توجه به اصول آمایش سرزمینی در طرح‌های توسعه ملی با ملاحظات دفاعی امنیتی	۵.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۲	توجه به ارزش‌های بومی و ساختارهای اجتماعی در طرح‌های توسعه ملی با ملاحظات دفاعی امنیتی	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۳	توجه به اسناد بالادستی در طرح‌های توسعه ملی با ملاحظات دفاعی امنیتی	۵.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۴	رعایت ملاحظات دفاعی امنیتی در سیاست‌های کلی نظام با توجه به طرح‌های توسعه ملی	۵.۰۰۰۰	۴.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۵	توجه به دیدگاه‌های سایر کشورها به ملاحظات دفاعی امنیتی در طرح‌های توسعه ملی	۴.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۶	توجه به تهدیدهای خارجی (سطح منطقه‌ای) در ملاحظات دفاعی امنیتی با نگرش به طرح‌های توسعه ملی	۵.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید

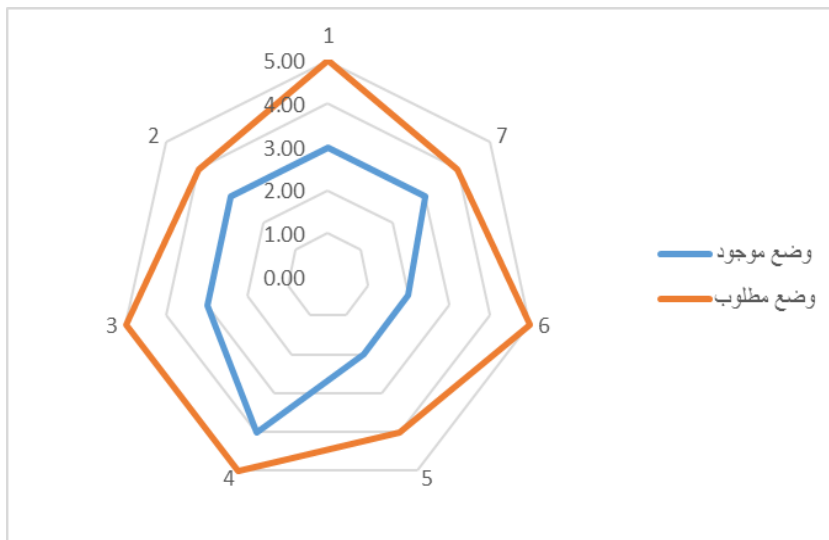
ردیف	سوالات	میانگین مطلوب	میانگین موجود	t	Sig. (۲-تایی)	نتیجه
۷	توجه به تهدیدهای خارجی (سطح فرا منطقه‌ای) در ملاحظات دفاعی امنیتی با نگرش به طرح‌های توسعه ملی	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۸	ایجاد همکاری‌های امنیتی مشترک با کشورها	۵.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۹	اجتناب از هم‌جواری عملکردهای حیاتی، حساس و مهم در کنار هم	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۱۰	جلوگیری از استقرار عملکردهای مزاحم در مجاورت عملکردهای حیاتی، حساس و مهم	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۱۱	مدیریت لجستیکی تمامی نیازهای ضروری دفاع	۵.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۱۲	ارتقا و وحدت ملی و انسجام ملی	۵.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۱۳	افزایش اعتماد متقابل مردم و مسئولان	۵.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۱۴	مقبولیت، حفظ و افزایش مشروعیت نظام حاکم در نزد افکار عمومی.	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۱۵	در نظر داشتن چگونگی گسترش فعالیت‌های دفاعی، امنیتی و دفاع غیرعامل در پهنه سرزمین به منظور پاسخ‌گویی در برابر تهدیدات	۵.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۱۶	استانداردهای خاص ایمنی و حفاظت تأسیسات شهری در مقابل حمله‌های احتمالی	۵.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۱۷	ارزیابی و شناسایی نواحی آسیب‌پذیر و ممانعت از استقرار عملکردهای حیاتی در آن	۴.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۱۸	توزیع منطقی جمعیت در شهرهای بزرگ	۴.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۱۹	توسعه منطقی فعالیت‌های صنعتی	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۲۰	توزیع و تعادل مراکز جمعیتی	۴.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۲۱	توانایی مسئولین در مدیریت بحران	۴.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۲۲	توجه اقتصادی داشتن هزینه ناشی از پراکندگی طرح‌ها، با توجه به کاهش خسارت در زمان بحران	۵.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۲۳	عدم اتکا و پشتیبانی سامانه‌ها به یک نقطه (ایجاد وابستگی به پشتیبانی از یک نقطه به چند نقطه)	۴.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۲۴	قابلیت جابه‌جایی مراکز نقل در عمق	۴.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید

ردیف	سؤالات	میانگین مطلوب	میانگین موجود	t	Sig. (۲-tailed)	نتیجه
۲۵	استفاده از مراجع و سازمان‌های دفاعی امنیتی در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و هدایت طرح‌های توسعه ملی	۵.۰۰۰۰	۴.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۲۶	فریب، ابتکار عمل و تنوع طرح‌ها در لایه-های مختلف دفاعی	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۲۷	در طرح‌های توسعه ملی، ملاحظات دفاعی امنیتی به عوامل ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک و ژئواستراتژیک کشور توجه شده است؟	۵.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۲۸	حفاظت از تأسیسات زیرزمینی در مقابل تهدیدات احتمالی	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۲۹	اطمینان از استمرار مدیریت بر فعالیت‌های ضروری زمان بحران و امکان برقراری سایر فعالیت‌ها	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۳۰	برقراری شبکه امن در شرایط به هم ریختگی سامانه‌های ارتباطی	۵.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۳۱	همگون سازی هدف با زمینه پیرامون خود	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۳۲	ایجاد لایه‌های دفاعی و مقاومت‌سازی فضاهای حیاتی موجود کشور در برابر تهدیدات	۵.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۳۳	تولید سازه‌های چند منظور و منعطف	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۳۴	توسعه پایدار در همه ابعاد (دفاعی، سیاسی، اقتصادی، زیست‌محیطی و...)	۴.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۳۵	ارتقاء مؤلفه‌های قدرت ملی	۵.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۳۶	افزایش توانایی در ایجاد قدرت مکمل از طریق مشارکت در اتحادیه‌های منطقه‌ای	۴.۰۲۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۳۷	پراکنش مناسب و استقرار بهینه مراکز ثقل کشور در فضای کشور (مراکز مهم در قلمروی حاشیه یا ریملند کشور، مراکز حساس در قلمروی سرزمین میانه یا میدلند و مراکز حیاتی در قلمروی سرزمین مرکزی یا هارتلند)	۵.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۳۸	آینده‌نگری برای پیشگیری از عوامل بحران‌زا و مقابله با بحران، بعد از وقوع	۴.۰۰۰۰	۲.۰۰	- ۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۳۹	پیش‌بینی و ایجاد سیستم‌ها و استحکامات دفاعی جهت مراکز حیاتی	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد

ردیف	سؤالات	میانگین مطلوب	میانگین موجود	t	Sig. (۲-تایی)	نتیجه
۴۰	مقاوم سازی تأسیسات موجود در برابر صدمات ناشی از انفجار بمب و موشک	۴.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۴۱	دارای فاصله مناسب از مرزهای جغرافیایی کشور	۵.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۴۲	دارای پوشش مناسب دفاعی در لایه های متعدد	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۴۳	حداکثر استفاده از توپوگرافی و عوارض طبیعی کشور جهت استقرار مراکز حیاتی و حساس جدید در جغرافیای نظامی کشور	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۴۴	جداسازی عملکردها متناسب با تهدیدات و جغرافیا	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۴۵	انتخاب مکان مناسب و متناسب با نوع عملکرد و اهمیت آن	۴.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۴۶	افزایش عوامل همگرایی در مناطق مرزی	۵.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۴۷	افزایش قدرت و ظرفیت بازدارندگی مؤثر	۵.۰۰۰۰	۴.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۴۸	ارتقاء وزن ژئوپلیتیکی کشور در نظام بین الملل	۵.۰۰۰۰	۴.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید
۴۹	به طور کلی توجه به ملاحظات دفاعی امنیتی در طرح های توسعه ملی در برابر تهدیدهای خارجی	۵.۰۰۰۰	۳.۰۰	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	رد
۵۰	به طور کلی رعایت اصول پدافند غیرعامل در طرح های توسعه ملی	۵.۰۰۰۰	۲.۰۰	۱۱.۰۶۸	۰.۰۰۰	تأیید

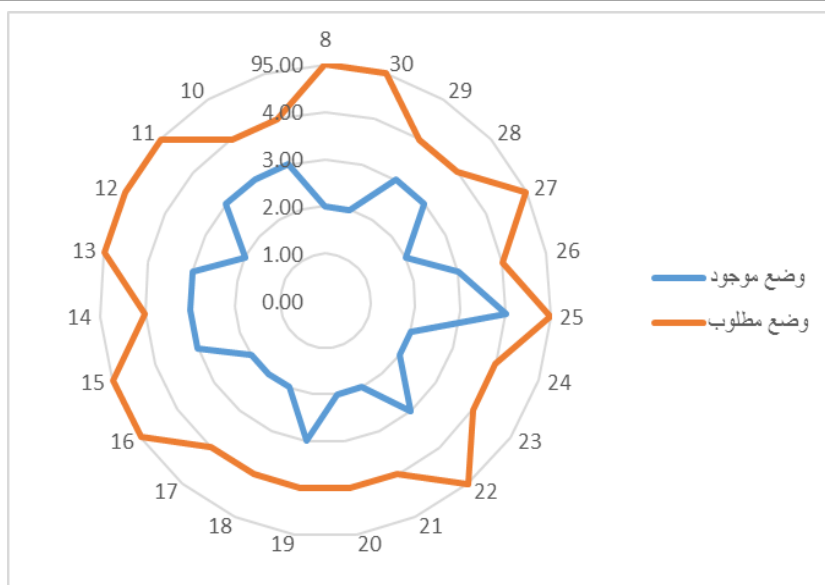
به منظور تحلیل شکاف بین وضع موجود و مطلوب و تعیین نقاط اولویت دار، از آنجا که وارد کردن هر گویه در نمودار باعث درهم شدگی فونت ها و ناخوانا شدن آن ها می شد (به علت طولانی بودن برخی گویه ها) لذا بجای توضیح هر گویه، شماره ردیف متناظر با آن وارد نمودار گردید. به طور مثال در نمودار زیر عدد ۱ نماینده گویه یکم یعنی توجه به اصول آمایش سرزمینی در طرح های توسعه ملی با ملاحظات دفاعی امنیتی و عدد ۲ نماینده گویه دوم یعنی توجه به ارزش های بومی و ساختارهای اجتماعی در طرح های توسعه ملی با ملاحظات دفاعی امنیتی ... تا گویه پنجاهم است.

تحلیل شکاف به کمک نمودارهای عنکبوتی (راداری)

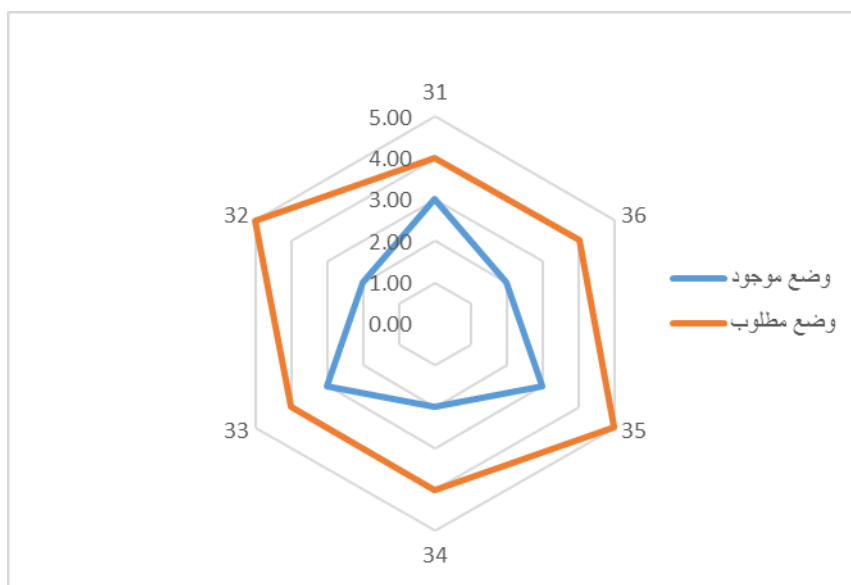
شکل ۱ تحلیل شکاف گویه‌های یکم تا هفتم

نمودار فوق تحلیل گویه‌های یکم تا هفتم را نشان می‌دهد. بر اساس این نمودار، کمترین شکاف در گویه‌های دوم، چهارم و هفتم و بیش‌ترین شکاف در گویه ششم، سپس گویه اول و نهایتاً گویه دوم ملاحظه می‌گردد. این بدان معنا است که از دیدگاه پرسش شوندگان، توجه به ارزش‌های بومی و ساختارهای اجتماعی در طرح‌های توسعه ملی با ملاحظات دفاعی امنیتی، رعایت ملاحظات دفاعی امنیتی در سیاست‌های کلی نظام با توجه به طرح‌های توسعه ملی و توجه به تهدیدهای خارجی (سطح فرا منطقه‌ای) در طرح‌های توسعه ملی با ملاحظات دفاعی امنیتی در ملاحظات دفاعی امنیتی با نگرش به طرح‌های توسعه ملی در شرایط مناسب بوده اما بین وضع موجود و وضع مطلوب توجه به تهدیدهای خارجی (سطح منطقه‌ای) توجه به اصول آمایش سرزمینی در طرح‌های توسعه ملی با ملاحظات دفاعی امنیتی - توجه به ارزش‌های بومی و ساختارهای اجتماعی در ملاحظات دفاعی امنیتی با نگرش به طرح‌های توسعه ملی شکاف زیادی بوده که مستلزم عنایت بیشتر مسئولین به این امر است.

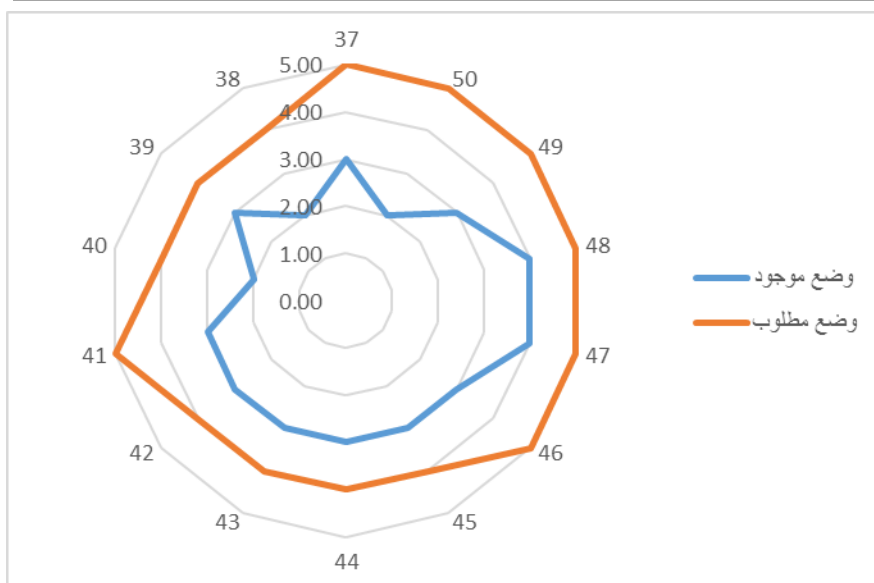
شکل ۲ تحلیل شکاف گویه های هشتم تا سی ام

نمودار فوق نیز نشان‌دهنده وضعیت مطلوب گویه شماره ۲۵ بوده اما سایر گویه‌ها به ویژه گویه‌های ۸، ۱۲، ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۲۱، ۲۳، ۲۴، ۲۶ و ۳۰ در شرایط بسیار نامناسبی قرار دارند که بایستی در تعیین اصول و ملاحظات دفاعی- امنیتی مؤثر در طرح‌های توسعه ملی موردتوجه خاص قرار گیرند. به عبارت دیگر بایستی برای ارتقا وحدت ملی و انسجام ملی تلاش بیشتری به عمل آمده و ارزیابی و شناسایی نواحی آسیب‌پذیر و ممانعت از استقرار عملکردهای حیاتی در آن‌ها تقویت گردد. همچنین در توزیع منطقی جمعیت در شهرهای بزرگ، توزیع و تعادل مراکز جمعیتی، توانایی مسئولین در مدیریت بحران، عدم اتکا و پشتیبانی سامانه‌ها به یک نقطه (ایجاد وابستگی به پشتیبانی از یک نقطه به چند نقطه)، قابلیت جابه‌جایی مراکز ثقل، فریب، ابتکار عمل و تنوع در طرح‌ها و برقراری شبکه امن در شرایط به هم‌ریختگی سامانه‌های ارتباطی که شکاف‌های اساسی بین وضع موجود و مطلوب مشاهده می‌گردد، تجدیدنظر اساسی به عمل آید.

شکل ۳ تحلیل شکاف گویه های سی و یکم تا سی و ششم

این نمودار نشان می‌دهد که در شرایط حاضر گویه‌های ۳۱ و ۳۳ یعنی همگون سازی هدف با زمینه پیرامون خود و تولید سازه‌های چند منظوره در شرایط خوبی بوده و کمترین شکاف بین وضع موجود و مطلوب در آن‌ها دیده می‌شود. وضع موجود گویه‌های ۳۴ و ۳۵ و ۳۶ یعنی توسعه پایدار در همه ابعاد (دفاعی، سیاسی، اقتصادی، زیست‌محیطی و...) - ارتقاء مؤلفه‌های قدرت ملی - افزایش توانایی در ایجاد قدرت مکمل از طریق مشارکت در اتحادیه‌های منطقه‌ای، نسبت به وضع مطلوب در وضعیت متوسطی قرار دارد و باید مورد توجه بیشتر مسئولین قرار گیرند. گویه ۳۲ یعنی مقاوم سازی فضاهای حیاتی موجود کشور در برابر تهدیدات به هیچ عنوان در وضعیت مطلوبی نبوده و بایستی برای آن فکر اساسی بشود.

شکل ۴ تحلیل شکاف گویه های سی و هفتم تا پنجاهم

نمودار فوق نیز بیانگر آن است که گویه های ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۷ و ۴۸ به وضع مطلوب نزدیک بوده اما گویه ۵۰ در شرایط بسیار نامناسبی قرار دارد. یعنی فاصله مناسب تأسیسات و مراکز حساس و حیاتی به طور نسبی از مرزهای جغرافیایی کشور حفظ شده و پوشش مناسب دفاعی برای آن ها تأمین گردیده است و درعین حال حداکثر استفاده از توپوگرافی و عوارض طبیعی کشور جهت استقرار مراکز حیاتی و حساس جدید؛ (انطباق کاربری های حیاتی و حساس در جغرافیای نظامی کشور) به عمل آمده و عملکردها متناسب با تهدیدات و جغرافیا از هم جدا شده اند و مکان تأسیسات و اماکن حساس و حیاتی به طور مناسب و متناسب با نوع عملکرد و اهمیت آن انتخاب شده که همین موجب افزایش قدرت و ظرفیت بازدارندگی مؤثر کشور و ارتقاء وزن ژئوپلیتیکی آن در نظام بین الملل شده است اما به طور کلی رعایت اصول پدافند غیرعامل در طرح های توسعه ملی به عنوان یک ضعف که شکاف بین وضع موجود و مطلوب آن بسیار زیاد است هنوز خود نمایی می کند.

وضع موجود گویه های ۴۶ و ۴۸ افزایش عوامل همگرایی در مناطق مرزی و ارتقاء وزن ژئوپلیتیکی کشور در نظام بین الملل، نسبت به وضع مطلوب در وضعیت متوسطی قرار دارند و باید بیشتر مورد توجه مسئولین قرار گیرند. وضع موجود گویه ۴۹ توجه به ملاحظات دفاعی امنیتی در طرح های توسعه ملی در برابر تهدیدهای خارجی، نسبت به وضع مطلوب در وضعیت ضعیفی قرار دارد و باید بیشتر مورد توجه مسئولین قرار گیرند.

نتیجه‌گیری

مناطق پایدارند که می‌توانند از خود دفاع کنند و مناطقی می‌توانند از خود دفاع کنند که دارای توسعه پایدارند. در فرایند ترسیم خطوط کلی و چارچوب اسناد بالادستی کشور، توسعه و دفاع را لازم و ملزوم یکدیگر می‌دانیم به طوری که از یک‌طرف توسعه را عاملی دفاعی معرفی می‌کنیم و از سوی دیگر دفاع یکی از ابعاد توسعه است. بدین معنی که برای دفاع از کشور بایستی از ابزار توسعه استفاده کرد و برای توسعه کشور بایستی از قابلیت‌های دفاعی بالایی برخوردار بود. با در نظر گرفتن این موارد، لزوم توجه به ملاحظات دفاعی امنیتی در اسناد بالادستی کشور برای طرح‌های توسعه ملی به خوبی روشن است. بنابراین اصول و ملاحظات دفاعی - امنیتی برای توسعه طرح‌های ملی در اسناد بالادستی کشور به دنبال سیاست‌گذاری‌های شایسته و صحیح برای استفادهٔ درست از همهٔ نیروهای انسانی و فضایی کشور است و باهدف ارتقاء وضعیت مادی و معنوی جامعه انجام می‌گیرد و در جستجوی تبیین چشم‌اندازی کلان برای سازمان‌دهی مطلوب فضایی پایدار انسان، سرزمین و فعالیت‌های انسانی در کشور به ویژه در قالب بالاترین و مهم‌ترین اسناد و برنامه‌های سیاست‌گذاری‌های کشور است.

با توجه به اینکه در ایران معمولاً مطالعات بلندمدت اجرایی نمی‌شوند، لازم است که به اجرای نظام پایش و ارزشیابی به عنوان ابزاری مدیریتی برای تقویت فعالیت‌ها و همین‌طور برای کسب اطمینان از دستیابی به اهداف طرح‌های توسعه ملی اقدام شود. نظام ارزشیابی با وجود سابقهٔ طولانی برنامه‌ریزی در کشور تابه‌حال جایگاه واقعی خود را پیدا نکرده است و به همین سبب مسیر توسعه در کشور دارای نقطه‌ضعف‌های زیادی است. به همین دلیل با وجود تهیه طرح‌های بلندمدت توسعه در کشور، کمبودهای حاصل از عدم وجود پایش و ارزشیابی در نظام برنامه‌ریزی کشور به چشم می‌خورد. پس با این اوصاف ضروری است که تمهیداتی اندیشیده شود که در نظر گرفتن اصول و ملاحظات دفاعی - امنیتی برای طرح‌های توسعه ملی در دستور کار دستگاه‌های سیاست‌گذاری کلان کشور قرار گیرد.

با توجه به لزوم وجود امنیت در کشور و نیاز مبرم توسعه به امنیت، روشن است که بایستی این مهم در سیاست‌گذاری‌های کلان کشور به‌طور اساسی گنجانده شود. ملاحظات دفاعی

امنیتی یکی از بهترین و کامل‌ترین انواع سیاست‌گذاری است که بایستی در اسناد بالادستی کشور نهادینه شود تا در نتیجه آن امنیت در سایهٔ توسعه و توسعه در سایهٔ امنیت به وجود آید.

به منظور تعیین اصول و ملاحظات دفاعی-امنیتی مؤثر در طرح‌های توسعه ملی از طریق پرسشنامه تعداد ۵۰ سؤال طراحی و به حجم نمونه واگذار گردید. پس از دریافت پاسخ‌ها مشخص شد که در وضع موجود تعداد ۲۶ سؤال رد شده است، یعنی اصول و ملاحظات دفاعی-امنیتی برای طرح‌های توسعه ملی در ۲۶ مورد نادیده گرفته شده و در ۲۴ مورد اصول و ملاحظات رعایت شده است. نتیجه ۵۰ اصل و ملاحظات دفاعی-امنیتی مؤثر در طرح‌های توسعه ملی این تحقیق به شرح زیر است:

۱- توجه به اصول آمایش سرزمینی در طرح‌های توسعه ملی با ملاحظات دفاعی امنیتی که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۲- توجه به ارزش‌های بومی و ساختارهای اجتماعی در طرح‌های توسعه ملی با ملاحظات دفاعی امنیتی که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۳- توجه به اسناد بالادستی در طرح‌های توسعه ملی با ملاحظات دفاعی امنیتی که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۴- رعایت ملاحظات دفاعی امنیتی در سیاست‌های کلی نظام با توجه به طرح‌های توسعه ملی که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأیید شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۵- توجه به دیدگاه‌های سایر کشورها به ملاحظات دفاعی امنیتی در طرح‌های توسعه ملی که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأیید شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

- ۶- توجه به تهدیدهای خارجی (سطح منطقه‌ای) در ملاحظات دفاعی امنیتی با نگرش به طرح‌های توسعه ملی که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.
- ۷- توجه به تهدیدهای خارجی (سطح فرا منطقه‌ای) در ملاحظات دفاعی امنیتی با نگرش به طرح‌های توسعه ملی که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.
- ۸- ایجاد همکاری‌های امنیتی مشترک با کشورها که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.
- ۹- اجتناب از هم‌جواری عملکردهای حیاتی، حساس و مهم در کنار هم که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.
- ۱۰- جلوگیری از استقرار عملکردهای مزاحم در مجاورت عملکردهای حیاتی، حساس و مهم که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.
- ۱۱- مدیریت لجستیکی تمامی نیازهای ضروری دفاع که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.
- ۱۲- ارتقا وحدت ملی و انسجام ملی که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۱۳- افزایش اعتماد متقابل مردم و مسئولان که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۱۴- مقبولیت، حفظ و افزایش مشروعیت نظام حاکم در نزد افکار عمومی که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۱۵- در نظر داشتن چگونگی گسترش فعالیت‌های دفاعی، امنیتی و دفاع غیرعامل در پهنه^۱ سرزمین به منظور پاسخ‌گویی در برابر تهدیدات که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۱۶- استانداردهای خاص ایمنی و حفاظت تأسیسات شهری و دفاع از شهر در مقابل حمله‌های احتمالی که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأیید شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۱۷- ارزیابی و شناسایی نواحی آسیب‌پذیر و ممانعت از استقرار عملکردهای حیاتی در آن‌که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأیید شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۱۸- توزیع منطقی جمعیت در شهرهای بزرگ که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأیید شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۱۹- توسعه منطقی فعالیت‌های صنعتی که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۲۰- توزیع و تعادل مراکز جمعیتی که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۲۱- توانایی مسئولین در مدیریت بحران که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۲۲- توجیه اقتصادی داشتن هزینه ناشی از پراکندگی طرح‌ها، با توجه به کاهش خسارت در زمان بحران که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۲۳- عدم اتکا و پشتیبانی سامانه‌ها به یک نقطه (ایجاد وابستگی به پشتیبانی از یک نقطه به چند نقطه) که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۲۴- قابلیت جابه‌جایی مراکز ثقل که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۲۵- استفاده از مراجع و سازمان‌های دفاعی امنیتی در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و هدایت طرح‌های توسعه ملی که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۲۶- فریب، ابتکار عمل و تنوع طرح‌ها در لایه‌های مختلف دفاعی که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۲۷- در طرح‌های توسعه ملی، ملاحظات دفاعی امنیتی به عوامل ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک و ژئواستراتژیک کشور توجه شده است که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف

معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۲۸- حفاظت از تأسیسات زیرزمینی در مقابل تهدیدات احتمالی که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۲۹- اطمینان از استمرار مدیریت بر فعالیت‌های ضروری زمان بحران و امکان برقراری سایر فعالیت‌ها که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۳۰- برقراری شبکه امن در شرایط به هم ریختگی سامانه‌های ارتباطی که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۳۱- همگون سازی هدف با زمینه پیرامون خود که میانگین آن ۳ است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۳۲- مقاوم سازی فضاهاى حیاتی موجود کشور در برابر تهدیدات که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۳۳- تولید سازه‌های چندمنظوره و انعطاف‌پذیر که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۳۴- توسعه پایدار در همه ابعاد (دفاعی، سیاسی، اقتصادی، زیست‌محیطی و...) که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۳۵- ارتقاء مؤلفه‌های قدرت ملی که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۳۶- افزایش توانایی در ایجاد قدرت مکمل از طریق مشارکت در اتحادیه‌های منطقه‌ای که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأیید شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۳۷- پراکنش مناسب و استقرار بهینه مراکز ثقل کشور در فضای کشور (مراکز مهم در قلمروی حاشیه یا ریملند کشور، مراکز حساس در قلمروی سرزمین میانه یا میدلند و مراکز حیاتی در قلمروی سرزمین مرکزی یا هارتلند) که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۳۸- آینده‌نگری و پیشگیری از عوامل بحران‌زا و مقابله با بحران، بعد از وقوع که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأیید شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۳۹- پیش‌بینی و ایجاد سیستم‌ها و استحکامات دفاعی جهت مراکز حیاتی که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۴۰- مقاوم‌سازی تأسیسات موجود در برابر صدمات ناشی از انفجار بمب و موشک که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأیید شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۴۱- دارای فاصله مناسب از مرزهای جغرافیایی کشور که میانگین آن ۳ است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۴۲- دارای پوشش مناسب دفاعی در لایه‌های متعدد که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادر با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۴۳- حداکثر استفاده از توپوگرافی و عوارض طبیعی کشور جهت استقرار مراکز حیاتی و حساس جدید؛ (انطباق کاربری‌های حیاتی و حساس در جغرافیای نظامی کشور) که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادر با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۴۴- جداسازی عملکردها متناسب با تهدیدات و جغرافیا که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادر با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۴۵- انتخاب مکان مناسب و متناسب با نوع عملکرد و اهمیت آن که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادر با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۴۶- افزایش عوامل همگرایی در مناطق مرزی که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادر با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۴۷- افزایش قدرت و ظرفیت بازدارندگی مؤثر که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادر با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۴۸- ارتقاء وزن ژئوپلیتیکی کشور در نظام بین‌الملل که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادر با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

۴۹- به‌طورکلی توجه به ملاحظات دفاعی امنیتی در طرح‌های توسعه ملی در برابر تهدیدهای خارجی که دارای انحراف میانگین است به علت اختلاف معنادار با وضع مطلوب رد شده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت نشده است.

۵۰- به‌طورکلی رعایت اصول پدافند غیرعامل در طرح‌های توسعه ملی که دارای انحراف میانگین نیست به علت نداشتن اختلاف معنادار با وضع مطلوب تأییدشده و این بدان معنا است که این اصل در طرح‌های توسعه ملی رعایت شده است.

پیشنهادهای:

۱- تدوین آیین‌نامه و دستورالعمل‌های لازمه توسط دستگاه‌های اجرایی با رعایت اصول و ملاحظات دفاعی - امنیتی در توسعه طرح‌های ملی.

۲- ستاد کل نیروهای مسلح کمیته‌ای را به منظور پایش و پویش رعایت ملاحظات دفاعی - امنیتی در طرح‌های توسعه ملی، با حضور نمایندگان دولت و دستگاه‌های اطلاعاتی و امنیتی تشکیل دهد.

۳- ایجاد تفکر نظام‌مند برای مدیریت سرزمین در سطوح مدیریتی و نهادینه کردن عوامل ساختاری و فرهنگی با رعایت ملاحظات دفاعی - امنیتی برای طرح‌های توسعه ملی.

منابع:

- دانش آشتیانی، محمدباقر، (۱۳۹۱)، مدیریت راهبرد دفاعی - امنیتی، تهران، انتشارات مرکز آموزشی و پژوهشی شهید صیادشیرازی.
- شریف‌زادگان، محمد حسین، رضوی دهگردی، سید امیر، (۱۳۹۹)، ارزیابی فرآیند برنامه‌ریزی آمایش سرزمین در ایران و راهکارهای بهبود آن، فصلنامه علوم محیطی سال هفتم، شماره چهارم،
- جلالی، غلامرضا، هاشمی‌فشارکی، سید جواد، (۱۳۹۹)، دفاع غیرعامل درآیین قوانین و مقررات، سازمان پدافند غیرعامل کشور، تهران، انتشارات نقش یاس.
- حسینی امینی، حسن، پریزادی، طاهر، (۱۳۹۹)، مفاهیم بنیادین در دفاع غیرعامل با تأکید بر

- شهر و ناحیه، تهران، انتشارات مؤسسه اندیشه کهن‌پرداز، چاپ اول.
- خراشادی زاده، محمدرضا، جلالی فراهانی، غلامرضا، (۱۳۹۰)، دفاع غیرعامل و امنیت ملی، سومین همایش ملی دفاع غیرعامل، دانشگاه ایلام.
 - داعی نژاد، فرامرز، (۱۳۹۵)، اصول و رهنمودهای طراحی و تجهیز فضای باز مجموعه‌های مسکونی، ناشر مرکز تحقیقات مسکن.
 - فخری، سیروس، امینی، داود، (۱۳۹۷)، مقدمه‌ای بر جغرافیای خلیج فارس، دانشگاه افسری امام علی (ع).
 - کالینز، جان‌ام، (۱۳۸۳)، استراتژی بزرگ، ترجمه کورش بایندر چاپ اول، تهران، انتشارات وزارت امور خارجه.
 - کریمی پور، یدالله، (۱۳۹۰)، مقدمه‌هایی بر ایران و همسایگان، انتشارات دانشگاه خوارزمی.
 - مهدیخانی، مهدی و همکاران، (۱۳۹۰)، بررسی رویکردهای مدیریت پروژه‌های عمرانی از دیدگاه دفاع غیرعامل با روش تخصیص خطی چند معیاره (MADM)، سومین همایش ملی دفاع غیرعامل، دانشگاه ایلام.
 - موحدی نیا، جعفر، (۱۳۹۵)، مبانی اساسی دفاع غیرعامل، انتشارات دانشگاه مالک اشتر.
 - Karakosta, C. and D. Askounis (2020), "Developing countries' energy needs and priorities under a sustainable development perspective: A linguistic decision support approach", Energy for Sustainable Development, No 14(4): 330
 - TNA-HPc (2014), "Report on 'Analysis of transportation system in Iran'".
 - Wallerstein, Immanuel; (2014); World-systems Analysis: An introduction. Durham, North Carolina: Duke University Press.

